MAKTAB O‘QUVCHILARIDA O‘ZINI O‘ZI BOSHQARISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK JIXATLARI

Shukurova U.U.,GDPI dotsenti
Rashidov Sh. R., 28-maktab psixologi

Annotasiya: Ushbu maqolada maktab o‘quvchilariga o‘z-o‘zini tarbiyalashni o‘rgatishning ijtimoiy-psixologik jihatlari yoritib berilgan. Bizga ma'lumki yoshlarni komil inson bo‘lib shakllanishlarida maktab davrining ahamiyati katta bo‘ladi. Maktab davrida o‘quvchilarda irodaviy xislatlarining sifatlariga sobitqadamlik, tashabbuskorlik, qat’iyatlilik, mustaqillik, ishbilarmonlik, o‘zini qo‘lga olish, jasurlik, chidamlilik va boshqa xislatlar shakllantirilib boriladi.

Kalit so‘zlar: irodali, teran fikrlovchi, komil inson, iroda, xulq, zaifligi qaysarlik, sabotsizlik, yalqovlik, qo‘rqoqlik, prinsipsizlik, betashabbuslik, erinchoqlik, loqaydlik

Annotation: This article highlights the socio-psychological aspects of teaching self-education to schoolchildren. As we know, the school period will be of great importance for young people to become perfect people. The qualities of strong-willed qualities of students during the school period include stability, initiative, determination, independence, efficiency, self-control, courage, perseverance and others.

Key words: strong-willed, deep-thinking, perfect person, will, behavior, weakness, stubbornness, illiteracy, laziness, cowardice, unscrupulousness, brusqueness, audacity, indifference

KIRISH

Umumta’lim maktablarida o‘quvchilarning irodaviy jarayonlari, holatlari, xislatlari faoliyatning motivlari va maqsadini amalga oshirishning o‘ziga xos usuli sifatida yuzaga keladi. Buning natijasida o‘quvchilarda irodaviy xislatlarining sifatlariga sobitqadamlik, tashabbuskorlik, qat’iyatlilik, mustaqillik, ishbilarmonlik, o‘zini qo‘lga olish, jasurlik, chidamlilik va boshqa xislatlar shakllantirilib boriladi.

Shu bilan birgalikda inson shaxsining irodasining bo‘shligi, zaifligi qaysarlik, sabotsizlik, yalqovlik, qo‘rqoqlik, prinsipsizlik, betashabbuslik, erinchoqlik, loqaydlik singari xislatlar salbiy xislatlar ekanligi

Mamlakatimiz yoshlarini komil inson qilib kamol toptirish uchun o‘quvchilarni o‘zini o‘zi boshqarishni boshlang‘ich sinflardayoq o‘rgatishimiz bugungi kun talablaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Bolalarning o‘zini o‘zi boshqarish tizimini rivojlantirishda ijobiy ta'lim natijalariga erishishning muhim sharti o‘quvchilar faoliyatiga mohirona pedagogik rahbarlik qilish, maktab o‘zini o‘zi boshqarish tizimiga qo‘yiladigan asosiy talablarni pedagoglar tomonidan izchil amalga oshirishdir.

Maktab jamoasida o‘zini o‘zi boshqarishning umumiy tashkil etilishi boshlang‘ich jamoalar ta’lim-tarbiya kollektivining asosi bo‘lganidek, sinfning, guruhning o‘zini o‘zi boshqarishi ham maktabning o‘zini o‘zi boshqarishining asosi bo‘lib xizmat qiladi. Tarbiyaviy ishning asl mazmuni bola bilan behuda suhbatlarda emas, balki shaxsning eng yaxshi fazilatlari namoyon bo‘ladigan shunday hayotiy vaziyatlarni yaratishdadir.Ammo shaxsning ijobiy fazilatlari tarbiyalanadi, deb o‘ylamaslik kerak. bolalarda o‘z-o‘zidan, o‘z-o‘zidan, faqat bolalar jamoasiga o‘zini o‘zi boshqarishni joriy qilish kerak. O‘qituvchilar o‘quvchilarning o‘zini o‘zi boshqarish va uning rivojlanishiga rahbarlik qilish bo‘yicha jiddiy ishlardan chetlashtirilsa, kutilgan natijalarga mutlaqo zid bo‘lgan ta'lim natijalari mumkin.

Sinfning o‘zini o‘zi boshqarishi alohida o‘quvchilar o‘rtasida aniq vazifalarni taqsimlashdan iborat. Odatda, birinchi sinf yig'ilishlaridan birida, o‘quv yilining boshida, aktiv saylanadi.

O‘quvchilarning o‘zlari bajarayotgan hatti- harakatlarini o‘zining irodasiga bo‘ysundirishni o‘rgatish ularning mustaqil fikrlashlarini barqarorlashtirib, maqsadlarini amalga oshirishga yordam beradi. Buning natijasida mustahkam irodali, teran fikrlovchi, komil inson shakllanadi.

Psixologiyada inson irodasi inson tomonidan o‘z xulqi va faoliyatini ongli ravishda boshqarishining ko‘rinishi sifatida ta’riflanadi. Iroda-bu shaxsning o‘z xatti-harakati va faoliyatini ongli ravishda va maqsadli ravishda tartibga solish va nazorat qilish qobiliyatidir

Umumta’lim maktablarida o‘quvchilarning irodaviy jarayonlari, holatlari, xislatlari faoliyatning motivlari va maqsadini amalga oshirishning o‘ziga xos usuli sifatida yuzaga keladi. Buning natijasida o‘quvchilarda irodaviy xislatlarining sifatlariga sobitqadamlik, tashabbuskorlik, qat’iyatlilik, mustaqillik, ishbilarmonlik, o‘zini qo‘lga olish, jasurlik, chidamlilik va boshqa xislatlar shakllantirilib boriladi. Shu bilan birgalikda inson shaxsining irodasining bo‘shligi, zaifligi qaysarlik, sabotsizlik, yalqovlik, qo‘rqoqlik, prinsipsizlik, betashabbuslik, erinchoqlik, loqaydlik singari xislatlar salbiy xislatlar ekanligi ta’riflab boriladi. Bunday natijaga erishish uchun boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari ta’lim- tarbiya jarayonida o‘quvchilar bilan o‘zaro munosabatga kirishar ekan o‘zining bilimdonligini ko‘rsatishi, barcha ijobiy xislatlarini namoyon qilishi, o‘quvchilarni bir-birlarini hurmat qilish qadrlash kerak ekanligini uqtirib borishi, buning uchun namuna ko‘rsatib borishi, ularning fikrlarini tinglashi kerak bo‘ladi.

A.S.Makarenkoning ta’rifi bilan aytganda har bir maktab o‘qituvchisi “ Shaxsga nisbatan iloji boricha talabchanlik va unga nisbatan iloji boricha hurmat hamda ishonch bo‘lishi kerak ”.

Yuqoridagi qoidaga amal qilgan har bir o‘qituvchi o‘quvchilari tomonidan ishonch va hurmatga sazovar bo‘ladi, uning kichkina arzimas tanbehlari ham ta’sirli bo‘ladi. Ayni chog‘da o‘quvchilar o‘qituvchining so‘zlarida, bordi-yu, o‘ziga «nsbatan hurmat-e’tiborni sezmasa, juda asosli va mantiqan to‘g‘ri pand-nasihatlariga ham ko‘pincha amal qilmaydi.

O‘quvchilar bilan o‘quvchilarning o‘rtasidagi munosabatlar maktabdagi umumiy muhitda yuz beradi, o‘quvchilar psixologiyasini tushunishning pedagogik kollektivga xos darajasiga, uning pedagogik va psixologik madaniyatiga bog‘lik bo‘ladi. Aloqalarning bu ob’ektiv bog‘liqligini maktab hayotida boshlang‘ich sinf o‘quvchisining nojo‘ya ish qilib qo‘yganidan tortib to butun maktabni hayajonlantirgan favqulodda hodisaga qadar yuz beradigan istalgan bir hodisani psixologik tahlil qilish jarayonida ko‘rish mumkin.

O‘quvchilarga nisbatan talabchanlikni ularga nisbatan hurmat bilan uyg‘unlashtirib amalga oshirishni bilgan o‘qituvchilar asosan tarbiyaning maqsadlarini ro‘yobga chiqarish uchun eng qulay pedagogik va psixologik muhitni yarata oladi.

O‘quvchilar bilan munosabatda ularning o‘zini- o‘zi xurmat qilishiga tayanish ularga samarali pedagogik va psixologik ta’sir ko‘rsatishda ishonchli vositadir. O‘quvchi xato qilishi mumkin lekin unga bo‘lgan hurmat saqlanib qolishi kerak bu munosabat uni bundan buyon o‘ylab ish qilishga o‘zini va tevarak atrofidagilarni hurmat qilishni o‘zi yashayotgan jamiyat qonun qoidalariga amal qilish lozim ekanligini anglab etadi.

Zamonaviy umumiy ta’lim tizimi samarali boshqaruv qarorlarini talab qiladigan ko‘plab muammolarga duch kelmoqda. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi o‘zgarishlar va ta’lim sifatiga qo‘yiladigan talablar ortib borayotgan bir sharoitda umumta’lim maktablari rahbarlari ta’lim muassasalarining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi va rivojlanishini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ta’lim muassasalarida samarali boshqaruv nafaqat qulay o‘quv muhitini yaratishga yordam beradi, balki o‘quv natijalariga, professor-o‘qituvchilarning kasbiy o‘sishiga va o‘quv jarayonining barcha ishtirokchilarining qoniqish darajasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa

Bugungi kunda yoshlarga ta’lim tarbiya berish jarayonida yuqoridagi qoidalarga amal qiladigan bo‘lsak kelajakda o‘quvchi-yoshlarimiz jamiyatda o‘zlarining munosib o‘rinlarini egallashlarida umumta’lim maktablarida amalga oshirilayotgan ta’lim tarbiyaning tutgan o‘rni beqiyos ekanligini isbotlab bergan bo‘lamiz. Natijada biz kelajakni sobitqadam, tashabbuskor, qat’iyatli, mustaqil, ishbilarmon, jasur, chidamli xislatlarga ega bo‘lgan kadrlar bilan ta‘minlaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Yo‘ldoshev J. Ta’lim yangilanish yo‘lida. – T.: O‘qituvchi. 2000 y.

2.Radugina A.A. Pedagogika i psixologiya. - M., 2007.